

UURING „USUVABADUS EESTIS 2013“

SISSEJUHATUS

Uuringu „Usuvabadus Eestis 2013“ viis Inimõiguste Instituut läbi koostöös Turu-uuringute aktsiaseltsiga.

Eesti Vabariigi põhiseadusest ja rahvusvahelistest õigusaktidest tulenevalt on Eestis igaühel südametunnistuse-, usu- ja mõttevabadus. Kuidas inimesed aga usuvabadust mõistavad ja sellega seonduvat tõlgendavad, ei ole käesoleva uuringu läbiviijatele teadaolevalt sellises mahus terviklikult siiani veel uuritud.

Loomulikult on viimasel paaril aastakümnel (tuletagem siinkohal meelde ka üht olulist tähtpäeva – käesoleval aastal möödus 20 aastat esimese Kirikute ja koguduste seaduse vastuvõtmisest iseseisvuse taastanud Eestis) ühelt poolt nii riik kui teiselt poolt eri valdkondade teadlased ja praktikud – õigusteadlased, usuteadlased, sotsioloogid jt – puudutanud usuvabaduse teostamisega seotud küsimusi mitmest erinevast aspektist. Kui nimetada vaid mõningaid, siis kindlasti on väga oluline see informatsioon, mis on saadud üleriigilistel rahvaloendustel. Nii nagu varasematel rahvaloendustel, oli ka 2011. aastal toimunud rahva ja eluruumide loendusel elanikel võimalus vastata religiooni puudutavale küsimusele. Küsimus oli seekord esitatud järgmises sõnastuses: „Kas Te peate omaks mõnda usku (religiooni)?“. See küsimus esitati vähemalt 15-aastastele inimestele ning sellele vastamine oli vabatahtlik. Statistikaamet avaldas koondandmed sellele küsimusele antud vastuste kohta 29. aprillil 2013 ning kuivõrd ka käesoleva uuringu raames vastasid inimesed küsimusele „Millist usku või religiooni peate omaks?“, siis nende jaoks, kes soovivad kogutud andmeid omavahel võrrelda, sisaldab käesolev aruanne kindlasti huvipakkuvat analüüsimaterjali.

Teisena tuleb kindlasti nimetada seda väärtuslikku materjali, mille on regulaarsete küsitluste läbiviimise tulemusena kogunud Eesti Kirikute Nõukogu (EKN). Juba alates 1995. aastast on EKN korraldanud mitmeid erilaadseid religioonisotsioloogilisi uuringuid, nende hulgas iga viie aasta järel elanikkonna küsitlusena läbiviidava uuringu „Elust, usust ja usuelust“. Viimati toimus nimetatud uuring 2010. aastal ning küsimustikus oli küsimusi nii inimeste ootuste kohta kiriku suhtes kui ka arvamuste kohta erinevate sotsiaaleetiliste teemade suhtes. EKN on ülevaate

religioonisotsioloogiliste uuringute kohta koondanud 2012. aastal ilmunud kogumikku „Astu alla rahva hulka“.

Kolmandaks oluliseks infoallikaks usuvabaduse kasutamisega seotud küsimuste uurimisel on rahvusvaheliste organisatsioonide ja teiste riikide hinnangud, milliste hulgas väärrib kindlasti eraldi esiletoomist USA Välisministeeriumi koostatavad aastaaruanded usuvabaduse olukorra kohta kõigis maailma riikides. Eestit käsitlevad aruanded on avaldatud nii eesti- kui ka ingliskeelsetena USA suursaatkonna Eesti Vabariigi veebilehel.

Teatud kitsamates aspektides on usuvabadusega seotud teabe saamise allikateks nii Inimõiguste Instituudi koostatud „Eesti inimõiguste aruanne 2012“ kui ka Inimõiguste Keskuse aastaaruanded.

Uuringu „Usuvabadus Eestis 2013“ tulemused on vormistatud käesoleva aruandena, mis on jagatud nelja ossa.

Esimese osa moodustab avaliku arvamuse uuring, mille käigus küsitleti omnibuss-uuringu raames 1000 vastajat. Uuringu eesmärk oli välja selgitada

- elanike hinnang usuvabadusele,
- elanike hinnang informeerituse kohta usuvabaduse teemadel,
- millist usku või religiooni peetakse omaks,
- suhtumine usundiõpetusse üldhariduskoolis ning teistesse usuvabadusega seotud küsimustesse.

Aruande teine osa on ekspertide uuring, mis koosneb 17 eksperdiga (usuliste ühenduste, MTÜde, meedia ja riigiasutuste esindajad, usu- ja õigusteadlased) tehtud süvaintervjuudest ja neil põhinevatest järeldustest. Ekspertide uuringu eesmärk oli välja selgitada

- ekspertide hinnang usuvabaduse olukorrale Eestis ja probleemid usuvabaduse tagamisel (sh nii riigivõimust kui ühiskonnast lähtuvad probleemid),
- kuidas hindavad usuliste ühenduste juhid oma suhteid riigivõimuga, sh õigusakte, ning millised on ettepanekud muutuste tegemiseks,
- millised on olnud muutused usuvabaduse määras viimase 20 aasta jooksul,
- ekspertide kommentaarid elanikkonna uuringu tulemustele.

Aruande kolmas osa sisaldab rahvusvaheliste organisatsioonide ja teiste riikide hinnanguid usuvabaduse olukorrale Eestis.

Aruande neljandas osas tuuakse välja ettepanekud ja soovitused riigiasutustele, mis on esile kerkinud eeskätt intervjuudest ekspertidega (aruande teine osa) ja rahvusvahelistest arvamustest (aruande kolmas osa).

Praegu on raske prognoosida, millal oleks õige aeg viia läbi järgmine samalaadselt ülesehitatud uuring usuvabaduse olukorrast Eestis. Nagu uuringust nähtub, peetakse Eestit riigiks, kus usuvabadus on tagatud, ning põhimõtteliselt on see ühetaoliselt ja stabiilselt olnud tagatud kogu viimase kahekümne aasta jooksul. Ilmselt võiks pidada optimaalseks, kui järgmine taoline uuring usuvabaduse olukorrast Eestis toimuks mitte varem kui viie ja hiljemalt kümne aasta pärast.